

1

Osvienčim, december 1942

„Zbláznila si sa, *Kritzelei?*“ zašepkala jej Sophia do ucha, veľké oči mala plné strachu a čerstvo oholenú hlavu plnú jaziev, vynímajúcich sa na bledej pokožke. „Chceš, aby nás zastrelili? Hýb sa!“

Eva Adamiová sa v hustom lejaku ledva tackala v priveľkých drevákoch, pričom jeden skoro stratila v hlbokom, neúprosnom bahne, ktoré uhnietli tisícky nôh pred ňou. Ešte stále bola tma, mohlo byť tak po štvrtej nadránom, no pre ostré svetlá reflektorov sa zdalo, že je už deň. Eva kráčala ďalej, zhrbená v snahe uchovať si telesné teplo. Nevďačná a márna to snaha. Zdalo sa jej, ako keby ten lejak mieril tak, aby sa jej dostal priamo za golier. Nenávidela *Appell*. Tieto nástupy, ktoré podstupovali dvakrát do dňa a zakaždým sa od nich očakávalo, aby vyšli von a stáli tam bez ohľadu na počasie aj na to, či boli oblečení, alebo nie, a čakali, kým ich prerátajú, niekedy trvali celé hodiny. Neposlúchnutie mohlo človeka stáť život. To však mohlo na tomto mieste takmer čokoľvek.

Eva sa obrátila a pozrela sa na priateľku tými zvláštnym orieškovohnedými očami, ktoré vďaka oholenej hlave a chudej tvári vyzerali ešte väčšie, než boli. „Sme tu iba týždeň. Práve to povedala Helga.“

Nasledoval tichý výdych a za ním nadávka.

Týždeň. Na tomto mieste.

Týždeň, odkedy z nich boli strhnuté aj posledné zvyšky ľudskej dôstojnosti. Odkedy boli nahnané ako dobytkov do špinavých vagónov, ktoré páchli smrťou a ponížením, kde sa v tlačnici ľudských tiel niekoľko nasledujúcich dní sotva dokázali nadýchnuť. Všetko len preto, aby prišli do úplného chaosu – hluku a kriku, hrubého zaobchádzania, vzápätí ich rozdelili do skupín a odvieďli do veľkej haly, kde ich vyzliekli a nahé predvádzali pred uškŕňajúcimi sa esesákmi, než im drsným spôsobom oholili hlavy. Potom im prikázali obliecť si šatstvo v chvate vybrate z kopy použitých kusov oblečenia, ktoré nezodpovedalo ich tvarom ani veľkostiam, a opäť ich vyhodili von.

Eva nepredpokladala, že po tom všetkom ju ešte môže niečo šokovať, no Helgine slová na ňu z nejakého dôvodu zaúčinkovali.

„Týždeň v pekle,“ zamrmlala Vanda ako ozvena jej myšlienok. Červenými vlasmi a bledou pokožkou s pehami akoby celkom popierala svoje česko-maďarské korene. „Niet divu, že nám to pripadá ako večnosť.“ Bola spolu s nimi vo vlaku. Dva dni cestovali tak, že museli po celý čas stáť. Pre päťdesiat žien tam bolo iba jedno vedro jedla a jedno na vykonávanie potreby.

„Myslíš si, že na to, aby si niekomu celkom zničila život, treba viac než týždeň?“ šepala Helga. Mala niečo cez päťdesiat, no vyzerala omnoho staršie. Tmavé vlasy jej práve začínali rásť v nepravideľných pásoch a oči sa jej, rovnako ako niektorým ďalším ženám, čudne leskli ako nejakému zblúdenému duchu. Bola tu už niekoľko mesiacov a čas si začal vyberať svoju daň, najmä čo sa týkalo jej trpezlivosti s novými väzenkyňami, ako bola Eva. „Ešte si sa nedovtúpila, že život sa môže obrátiť naruby, skôr než lusknesh prstom?“ povedala a doplnila otázku spomínaným gestom, pri ktorého zvuku sa všetky trhli, ako keby začuli výstrel z pušky. Pokrútila hlavou a viac sa na ne nepozrela.

Eva to všetko už vedela. Lepšie než niektoré z nich. Aj tak však nedokázala potlačiť myšlienku na to, že pred týždňom ani len netušila, že takéto miesto vôbec existuje – miesto určené vý-

hradne na vyhladenie. Miesto, pri ktorom napríklad Terezín, židovský koncentračný tábor a geto kúsok od Prahy, pôsobil ako prechádzka ružovou záhradou.

„Nie, peklo by bolo milosrdnejšie,“ zamrmlala Vanda, keď sa Helga pohla o krok dopredu a ony ju nasledovali. Obrátila hlavu k nim a ústa sa jej posmešne skrivilili.

Všetky sa na ňu zmätene zahľadeli, keď vtom jeden z nemeckých ovčiakov začal štekať, vrčať a trhať sa z vôdzky, so zježenými chlpmi, pripravený roztrhať ich na márne kúsky a zanechať po nich len krvavú stopu a pozostatky rozhádzané v blate.

Vanda zagánila na psa, no neuhla ani o kúsok. „Tam by nám aspoň bolo teplo,“ dodala.

Eva vyprskla do smiechu. Bolo prekvapujúce, čo ich tu dokázalo pobaviť.

Napoludnie opäť stáli v rade, čakajúc na svoj prídel polievky. Eva musela namiesto hrnčeka, ktorý nemala, použiť dlane. V dôsledku toho sa jej tej vzácnej brečky ani zďaleka nedostalo toľko, ako dúfala. Nech sa akokoľvek snažila, bez hrnčeka polievka vždy skončila rozliata na zemi. Všetko jedlo malo špecifickú vôňu a chuť. Boli aj také ženy, ktoré ho po príchode do tábora odmietali jesť. Dokonca ona sama, hoci z Terezína dobre poznala, čo je hlad, spočiatku mala ťažkosti ho prehltnúť. Teraz ho v zúfalstve chlípali už všetky. Povrávalo sa, že dozorcovia doň pridávajú niečo, čo ich utlmuje a zastavuje im menštruáciu. Na to prvé to nefungovalo a čas ukáže, ako to bude s tým druhým. Eva mala podozrenie, že nakoniec sa o to aj tak postarajú porcie jedla na hranici vyhladovania, hoci to nebolo pravidlom. Napriek všetkému niektoré úbohé ženy ešte stále mali menzes.

Polievka chutila naozaj hrozne, no Eva by bola dala čokoľvek, aby jej dostala viac. V hlave jej nezostával ani kúsok miesta na strach z toho, aké škody by toto pravdepodobne otrávené jedlo

mohlo z dlhodobého hľadiska napáchať v jej tele. Jediné, čo ju trápilo, bolo, ako prežiť dnešok, a to znamenalo nejako si zaobstarať väčšie množstvo jedla. Večer, okolo siedmej, keď sa im skončil pracovný deň a ony dostali takzvané voľno, ktoré aj tak trávil v barakoch, dostávali ešte asi tristo gramov čierneho chleba a čajovú lyžičku džemu alebo margarínu, z čoho si mali polovicu odložiť na raňajky. Vydržali to len niektoré, ostatné začínali deň iba obilnou kávou, ktorá nemala žiadnu chuť, až kým nedostali polievku.

„Prvá vec, ktorú urobíme,“ prihovorila sa Eva Sophii po tom, čo dojedli a sledovali, ako jedna zo žien, ktoré tu boli už dlhšie, vystúpila o krok dopredu, pričom v rukách zvierala obitý kovový hrnček, „bude, že si zoženieme vlastné hrnčeky, ba možno aj misky.“

Tie, ktorým sa dostalo toho luxusu, mávali väčšie porcie aj viac kúskov zeleniny. Také jednoduché náčinie, no na tomto mieste dokázalo rozhodnúť o živote a smrti.

Sophia chvíľu mlčky hľadela na ženu s hrnčekom, potom pokrútila hlavou a navzdory všetkému sa zasmiala. Ten zvuk bol sladký a prekvapivý ako vtáčí spev v pochmúrnom zimnom ráne. „Misku? Tu? *Kritzelei* vždy smerujúca k hviezdám. A ako si predstavuješ, že sa nám to podarí?“

Eve namiesto odpovede šklblo perou a oči jej zažiarili. Sophia jej dala prezývku *Kritzelei* ešte v Terezíne, kde sa stretli po prvý raz. To slovo znamenalo čarbanica. Eva rada snívala s otvorenými očami a videla svet tak, ako sama chcela. Kedysi bola maliarkou a ilustrátorkou so sľubnou budúcnosťou, než sa nacisti rozhodli, že to bude inak.

V Terezíne sa však z Evy stala umelkyňa v úplne iných odboroch, a to podľa potreby. Napríklad v takom prepúšťaní, čiže prerozdeľovaní vecí, ktoré im odobrali v *Schleuse* – priestore, kde prijímali väzňov do tábora a odoberali im osobný majetok. Prepúšťanie nebolo v skutočnosti kradnutie, skôr vrátenie vecí ich pôvodnému majiteľovi s malou prirážkou.

„To ešte neviem,“ odvetila Eva s pohľadom upretým na ženu tenkú ako špáradlo, ktorá práve prešla popri nich. „No musíme sa o to pokúsiť. Nemôžeme skončiť ako tamtie.“

„Voláme ich muzulmanky,“ zašepkala Helga, hneď ako sa im predstavila v tú prvú mrazivú noc v baraku, kde viac ako sto žien spalo na tvrdých drevených pričniciach, ktoré sa ťahali cez celú miestnosť v troch úrovniach nad sebou a pripomínali kliecky.

Eva pozrela smerom, ktorým ukazoval Helgin červený hrčovitý prst, na ženu tenkú ako prúťik, ktorá vyzerala, že jej duša už dávno opustila chatrné telo. „Muzulmanka?“ začudovala sa.

„Ako vyznávači islamu, ktorí spolu pokľaknú na modlitbu, zložený jeden vedľa druhého,“ povedala Helga. „Muzulmanky sú tie, ktoré sa už jednoducho vzdali.“

Eva zažmurkala v snahe vstrebať informáciu, ktorú práve počula, a bolo ich v ten deň nemálo. Takáto budúcnosť na ňu čaká? Aj na Sophiu?

„A čuduješ sa im?“ spýtala sa Vanda, keď odrazu začalo jedno mladé dievča, ktoré s nimi cestovalo vo vlaku, srdcervúco plakať.

Vzápätí k nim podišla *kápo*, dozorkyňa v baraku z radov dlhodobých väzenkýň, strelila vzlykajúcej dievčine zaucho a prikázala jej, aby čušala, inak zavolá strážu, aby ju umlčali navždy.

„Táto nie je až taká krutá ako ostatné,“ povedala Helga, majúc na mysli iné dozorkyne, z ktorých niektoré boli rovnako zlé ako esesáci a napodobňovali ich sadistické správanie len preto, aby sa im podlizovali. Akoby už celkom stratili aj posledné zvyšky ľudskosti. „To dievča plakalo preto, lebo sa práve dozvedelo, čo sa stalo s jeho matkou,“ vysvetlila Eve a Sophii, ktoré na ňu uprene hľadeli. „Bude lepšie, keď sa to naučí čo najskôr prijať,“ dodala pošepky. „Ak neprestane revať, veľmi skoro ju bude nasledovať.“

Eva cítila, ako jej po chrbte prebehli zimomriavky, ktoré nemali nič spoločné s chladom v ľadovom baraku. „Kam zobrali jej mamu?“ spýtala sa.

Helga sedela zhrbená ako stará vrana, šedivejúce riedke vlasy, ktoré jej práve začali rásť, mala prilepené k hlave ako moľami vyžratá kožušina. Pozrela sa na Evu, akoby odpoveď na tú otázku mala byť každému jasná, potom ukázala smerom von, hoci tam cez škáry v stenách nedovideli, a doložila: „Do komína.“

Eva pri tej predstave zalapala po dychu a zakvačila sa prstami do Sophie. „Oni ich spália?“

Sophia v nemej hrôze privrela oči.

Helga s vlúdnyim výrazom tváre prikývla. Veľké tmavé oči, lemované jemnými fialkastými vráskami, vyzerali ako bez života dokonca aj vo chvíli, keď povedala: „Všetci tu zomrieme. Čím skôr tento fakt prijmeme, tým lepšie.“ Potom sa obrátila a ľahla si tvárou k stene, očividne otrávená vysvetľovaním nevyhnutných vecí novým väzenkyniam.

Eva pri zvuku tlmených vzlykov dievčaťa ťažka preglgla, srdce jej skákalo v hrudi. So Sophiou a s Vandou si vymenili vydesené pohľady.

Keď padla tma, každá dostala kus čierneho chleba, nie väčší ako dľaň, a nezostávalo im nič iné, ako pokúsiť sa zaspáť. Eva sa uložila vedľa Sophie na tvrdú pričnú a prikryla sa tenkou dekou, o ktorú sa museli obe podeliť. Aj napriek tomu, že sa tisli jedna na druhú, vnútri bola priam treskúca zima. Evu oziabali holé nohy. Keď ich vyzliekli donaha a nahnali do niečoho, čo nakoniec vyzeralo ako sprchy, kde im iba nakrátko pustili vodu na špinavú pokožku a potom im prikázali natiahnuť si ešte špinavšie šatstvo na studené, mokré telá, sa jej totiž nepodarilo nájsť žiadne ponožky ani pančuchy. To sa odohralo predtým, než sa začali sprchovania báť, kým ešte žili v slastnom nevedomí. Teraz sa už musela vyrovnávať s krutým poznaním skutočnosti. Na sebe mala otrhané staré šaty s dlhými rukávami, o niekoľko čísel väčšie, ako potrebovala, tenký pruhovaný mužský kabát a dreváky, každý inej veľkosti, ktoré, ako ju upozornili, si radšej mala nechávať na nohách aj v noci, aby jej ich neukradli.

Obrátila sa na chrbát a zahľadela na dosky prične nad svojou hlavou, čím spôsobilá všeobecnú nevoľu ostatných žien, keďže všetky sa museli otočiť. Helgine pochmúrne slová jej duneli v hlave ako tupé údery kladiva.

„My budeme žiť,“ zašepkala Sophii a nahmatala v tme priateľkinu ruku. „Prežijeme to rovnako ako Terezín.“

„Ale ako?“ šepala jej priamočiara a ako nikto odvážna priateľka a uprela na ňu pohľad plný strachu. Pod očami mala tmavé kruhy, keďže vo vlaku si pospali len veľmi málo a vyzeralo to, že aj v nasledujúce dni ich budú čakať bezsenné noci. „Jedna žena hovorila, že v jej dedine zabili všetkých obyvateľov. Zobrali ich a zastrelili hneď v prvý deň. Takmer každý tam vraj stratil rodičov, manželov či deti.“

Eva sa zadívala do tmy, usilujúc sa pochopiť, čo práve počula.

„Presne tak,“ zasipela Helga, ktorá sa k nim obrátila s namoúreným výrazom, pretože jej bránili v spánku. Oči mala z náhleho hnevu lesklé až horúčkovité. Aj zopár ďalších žien nesúhlasne zastonalo. Helga si ich nevšímala a pustila sa do Evy: „Myslíš si, že si niečo extra? Že práve ty spomedzi nás všetkých si zaslúžiš žiť?“

Eva pokrútila hlavou. „Nie. To si nemyslím.“

Helga zdvihla tenké obočie. „A predsa sa domnievaš, že práve tebe sa nejako podarí toto všetko prežiť, všakže?“ zlostne zaprskala.

„Ticho tam!“ zakričala dozorkyňa, ktorá sa odrazu zjavila vo dverách malej miestnosti pri vchode do baraku. „Alebo vás rovnou tu namieste zastrelím!“

Rýchlo zmĺkli.

Eva sa zase obrátila na chrbát, chvíľu mlčky hľadela na drevo nad sebou, no potom pošepkala Sophii: „Budeme žiť a ja opäť nájdem Michala.“

Helga si skepticky odkašľala. „Tvojho manžela?“ spýtala sa. „Ty musíš byť úplný blázon. Nikto tu si nemôže dovoliť o niečom

takom ani len premýšľať. Je to tak lepšie, ver mi, zabudnúť, kým si kedysi bola. Ten život sa už skončil.“

Eva si utrela slzu, ktorá jej od zlosti vyhrkla, a pomyslela si: *Muzulmanka*. A potom pevným hlasom povedala: „Nie, neskončil sa. Rovnako si nemôžeme dovoliť premýšľať tak, ako keby sme nemali už žiadnu nádej. Pretože to je jediný spôsob, ako nad nami dokážu zvíťaziť.“